

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

A kereskedelmi jog története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

1

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Olvasólecke Kereskedelmi ügyletek

A kereskedelmi jog tárgya: a kereskedelmi ügyletek.

- *alanyi* ügyletek: amennyiben kereskedő köti az ügyletet
- *tárgyi* ügylet: az ügyletek alanyaitól függetlenül az ügylet tárgya teszi kereskedelmi ügyletté

A reformkorban a szerződésekre vonatkozó szabályokat a **szokásjog** határozta meg, a szokásjogi normák közül az 1840: XX.tc. szabályozta a **fuvarozási szerződést** és az 1844:VI.tc.B pontja rendelkezett az **áruszerzési kötelesekről**.

Az 1875:XXXVII. tc. taxatívén felsorolja a kereskedelmi ügyleteket .

Vegyes rendszert alkalmaz.

A KT 258.§ a tárgyi kereskedelmi ügyleteket sorolja fel:

- ingó dolgok vétele továbbadás szándékával;
- ingó dolgok szállításának elvállalása a vevő fél részéről,
- értékpapírok adás-vétele,
- biztosítási szerződések

A Kt. 259.§ az alanyi kereskedelmi ügyleteket sorolja fel:

- ingó dolgok át- vagy feldolgozása,
- bankügyletek,
- bizományi, szállítmányozási és fuvarozási ügyletek,
- közraktári szerződés,
- kiadói ügylet

Az ingatlan dolgokat érintő szerződések nem lehetnek kereskedelmi ügyletek!

A kereskedelmi ügyletekre vonatkozó általános kötelmi jogi rendelkezések:

- a kereskedelmi ügyletek értelmezésénél a felek akarata az irányadó; a feleknek a *jóhiszeműségnek* és a *tisztességnek* a szabályai szerint kell eljárniuk
- a kereskedelmi jogban – a magánjog általános szabályaitól eltérően – főszabályként az **egyetemlegesség** érvényesül:
 - = a hitelező az adóstársak bármelyike ellen közvetlenül érvényesítheti követelését;
 - = *készfizető kezesség*: a hitelező közvetlenül a kezessel szemben érvényesítheti követelését, nem érvényesül a sortartás kifogása;

Kártérítési szabályok: a kártérítési kötelezettséget a *vétkesség* keletkezteti.

Vétkes az, aki *szándékos vagy gondatlan magatartásával másnak kárt okoz a magánjog különbséget tesz:*

- a *rendes ember gondossága,*
- a kárt okozó személynek a *saját ügyeiben tanúsított gondossága* között.

A kereskedelmi jog szigorúbb szabályt állított fel:

Aki valamely ügylet folytán, mely reá nézve kereskedelmi ügylet, egy másik személy irányában *gondosságra* van kötelezve: ennek mértéke a **rendes kereskedő gondossága**

Kereskedelmi vétel: a dolog átadásáig, ha a vevőt késedelem nem terheli, az eladó a dolgot a rendes kereskedő gondosságával megőrizni tartozik. (Kt. 342.§)

A **bizományos** az ügyletet a rendes kereskedő gondosságával, a megbízó érdekeinek megfelelően a megbízás értelmében köteles ellátni. (Kt.369.§)

A **szállítmányozó** az áruk átvételénél és megőrzésénél a fuvarozók ... megválasztásánál ... az elvállalt szállítmányozás eszközlésénél felmerülő károkért felelős, ha nem a rendes kereskedő gondosságával jár el. (Kt. 385.§)

Kivétel: a közkereseti társaságnál a társaság ügyeiben minden társasági tag oly szorgalmat és gondosságot köteles kifejtetni, amit saját ügyeiben szokott.

A kereskedelmi ügylet nem vagy hibás teljesítéséből keletkező kár megtérítésénél a károsult a **valóságos kár** és az **elmaradt haszon** megtérítését követelheti.

A *bírói gyakorlat* az elmaradt hasznot nemcsak a szándékos, hanem a gondatlan szerződésszegés estén is megítélte.

„kártérítést igényelhet, a valóságos kár és az elmaradt nyereség megtérítését követelheti.” (Kt. 272.§)

Az áru elveszése vagy megsérülése miatti kártérítés esetében, a kár kiszámításánál, az árunak szükséghez képest szakértők által megállapított rendes kereskedelmi, ilyennek nem létező pedig közönséges értéke vétetik alapul. Ehhez képest a fuvarozó az áru elveszése esetében azon rendes kereskedelmi értéket tartozik megtéríteni, melylyel a hason fajú és minőségű áru a rendeltetés helyén bírt akkor, midőn a kiszolgáltatásnak történni kellett volna; ellenben az áru megsérülése esetében azon különbözet térítendő meg, mely a megsérült áru eladási ára s azon rendes kereskedelmi érték közt létezik, melylyel az a sérelem nélkül, a kiszolgáltatás helyén és idejekor bírt volna.” (Kt. 399.§)

Kereskedelmi ügylet szerződési biztosítékai:

- foglaló,
- kötbér: nagysága a kereskedelmi jogban bármekkora lehet, azt a bíróság nem mérsékelheti
- bánatpénz: az érvényesen megkötött szerződéstől a felek nem állhatnak el, kivéve ha azt magában a szerződésben kikötik. Visszalépni csak a szerződés teljesítésének megkezdése előtt lehet

Laesio enormis elve: a kereskedelmi jogban nem érvényesíthető.

„Kereskedelmi ügyletek a felén tuli sérelem miatt meg nem támadhatók.” (Kt. 280.§)

Kereskedelmi ügyletek megkötése:

- A kereskedelmi ügyletek nincsenek alaki feltételhez kötve.
Kivétel: ha a törvény ezt kifejezetten előírja, pl. a részvényjegyzésnél.
- ajánlattétel – elfogadás

„A kereskedő, ki egy másikkal üzleti összeköttetésben áll, vagy ez irányában megbízások teljesítésére ajánlkozott, köteles a nyert megbízás vagy ajánlat iránt azonnal nyilatkozni, ellenkezőleg hallgatása az ajánlat, illetőleg a megbízás elvállalásának tekintetik. Az esetben is azonban, ha az ajánlatot vagy megbízást visszautasítja, köteles egyidejűleg átküldött árukat vagy egyéb tárgyakat az ajánlattevő vagy megbízó költségein ideiglenesen a lehető károsodástól megóvni, feltéve, hogy ezt saját hátránya nélkül teheti s felmerülhető költségeire nézve kellő fedezettel bír.” (Kt. 320.§)

Kereskedelmi vétel

A magánjog általános szabályai az irányadók, de meghatározott esetekben attól eltérő, szigorúbb szabályokat határozott meg a törvény.

Adásvétel oly szerződés, melynél fogva az eladó az árú tulajdonjogát a vevőre átruházni, a vevő ennek fejében a vételárat megfizetni köteles.

Kereskedelmi vétel tárgya csak ingó dolog lehet.

állatvásár

paprika piac

A vétel létrejött, ha a felek a vétel tárgyában és a vételárban megegyeztek.

Áldomásívás

„Hogy a szerződés létrejöttének bizonyítására szokás volt Eperjesen az áldomásívás (mercipotus) és hogy ismerték a foglalt is, azt a számadáskönyvek két adata bizonyítja. Nevezetesen 1505-ben egy szálló adásvételi szerződés megkötése alkalmával fizet a város közel 200 dénárt áldomásívás címén, 1520-ban pedig ugyancsak egy szálló adásvételi szerződés kötéskor a 200 forintnyi vételáron felül «*ultra istam summam in mercipotu dati et soluti sunt flór. IIIII/2.*» Tehát a város a vételáron felül foglalt ad, amelyet, hogy a szerződés megkötését az ügyleti tanúknak emlékezetessé tegye, áldomásívásra fordít.” (Iványi Béla: Jogtörténeti vonatkozások Eperjes város középkori számadáskönyveiben)

„A szegedi Ocskai János megjelent és jelentette, hogy 1805-ben tavasszal makai Kocsis Pállal egy társaságban lévén, Szegeden, Szegedi Istvántól egy hajót megalkudtak 210 forinton, áldomást is adtak Szegedinek 7 forint árút. Az ő kérésére ideszállítottak 19 véka széksót úgy, hogy annyi búzát vagy kétannyi árpát ad. Amikor most a hajóért eljöttek, Szegedi István nem adja nekik a hajót és a sóért sem fizetett. Minthogy az alkujukba fel volt téve, hogy aki megmossolja azt, az áldomást tartozzon megfizetni, követelik annak és a sónak az árát. A bíróság azt megítélte.” (Makó, 1806.)

Eladó kötelezettségei:

- az eladó kötelessége az árut a vevőnek átadni, az áru tulajdonjogát átruházni,
- az átadással, méréssel, mérlegeléssel kapcsolatos költségeket viselni,
- hely-különbség melletti vétel esetében az átadási kötelezettségnek már akkor eleget tesz, hogy az árut a vevőhöz való fuvarozás végett feladja / fuvarozónak átadja
- az átadás időpontjáig az áruban keletkezett kárt az eladó viseli, ha sem az eladó, sem a vevő nem volt vétkes: **kárveszélyviselés**

„Nemes Pákozi Erzsébet még 1771-ben nyolc hordó bora, a város kocsmája számára megvétetett, le is pecsételtetett, melyek közül egy 8 akós és három fertályos hordóról az abroncsok lepattoztak és a bor széjjelfolyt a pincében. Mivel a város a hordókat lepecsételte és foglalót is adott, Nemes Pákozi Erzsébet kérte a bíróságot, hogy akárt osszák meg.

A bíróság a következőképpen ítélte: „Légyen úgy, hogy a város pecsétje alatt lévő 8 ³/₄ akós hordóból elfolyt a bor, de abból nem következik, hogy a kár a város kára lenne, mert mind a városban, mind más helyen gyakorolt szokás az, hogy míg valaki pincéjében vagyon eladott bora, mindaddig az eladónak szerencséjén és gondviselésén vagyon. Ennek felette a pecsét nem azt jelenti, hogy az eladó személynek már semmi gondja ne legyen eladott borára, s annak hordóira, hanem azt, hogy a vett bor a maga tulajdon mivoltában megmaradjon annak megrontása eránt semmi kétség ne legyen. Az eladó viselje a kárt.” (Szentés V.A.102. b/1 362/1782.

- ha az eladó az átadással késedelembe esett és a vevő a késedelmesen szolgáltatott árut nem akarja átvenni, nem kell külön bizonyítania, hogy a szolgáltatás rá nézve érdekét vesztette. a vevő választhat:
 - = szerződés teljesítését kéri, a késedelemből keletkezett kár megtérítése mellett
 - = visszautasítja a szolgáltatást:
 - a) kártérítést követel,
 - b) elállhat a szerződéstől

- a vevőnek jogában áll, hogy az eladó nem-telejesítése esetén kártérítési igényét úgy érvényesíti, hogy az árut mástól vásárolja meg az eladó terhére
- **fix vétel:** az eladó a kereskedelmi forgalomban az eladott árut határozottan kijelölt határnapon vagy határidőben tartozik szállítani

Ha az eladó fix-vételnél esik késedelembe, a vevő köteles az eladót értesíteni, ha késedelem esetén is kéri a teljesítést.

Az eladó szavatossága:

Jogszatosság: az eladó szavatol a vevőnek azért, hogy másnak nincs a vétel tárgyán olyan joga, amely a vevő ellen érvényesíthető.

*„Teöreök László szolgabíró úr commissioja mellett, özv. Fodor Józsefné kértére, akitől egy világos pej paripa lovat most múlt Szent Iván napkor valami halasi embernek a fent tisztelt szolgabíró úr ítélete szerint elismertek és kezekhez vettek, ennek evictora lévén Burunkai István, ennek pedig Kis János.
Burunkai Istvánnak megparancsoltatott, hogy az 57 forintot, melyet a lóért felvett Fodor Józsefnének fizessen meg, Kis János pedig az általa felvett 62 forintot fizesse meg Burunkai Istvánnak valamint állítsa elő evictorát.” (Makó 1806)*

Kellékszavatosság: az eladó szavatol azért, hogy az árunak az átadáskor megvannak a törvényes és kikötött kellékei.

- a) kellékszavatosság esetén a vevő vételár leszállítását követelheti,
- b) elállhat a szerződéstől

„Török Pál, Barót András, Bacsi Mihály, mint a fábiáni csapszékek árendátorai három hordó bort vettek Becsei Istvántól. Két hordó bort elvittek tőle, a harmadikat a pincéjében hagyták, „azt megabroncsoltatták, megtöltögették és úgy viselték gondját, mint tulajdon magok boroknak. Most szüretkor azon okból, hogy a törkölyre nem töltöttem bort, mert az alkuban nem lévén, azt cselekedni nem akartam, a borról lemondtak. Eladó követeli a bor árát, mert ha eddig magukénak tartották, esmérjék most is sajátjuknak.” Az árendátorok azt válaszolta, „ha a Becsei bora jó lett volna

„1774-ben kocsmáros és Virágos Kis Györgyné esete. Az asszony borért ment a kocsmába s kulacsába kért két icce bort. A kocsmáros nem vigyázott arra, hogy a kulacs szája szűk s a bor melléfolyt. Az asszony kérte, hogy vigyázzon, s tölcsérrrel és lassan mérje a bort. A kocsmáros erre sokak hallatára mocskolta, sőt megverte az asszonyt. Az asszony a kulacsot magával vitte a város házához “megmérés és látás végett”, s miután a két icce nem volt meg és a szóbeli és a testi sértés is bizonyítást nyert a bíróság úgy ítél: “Kutas Mihálytól a kocsmárosság megfosztatik, mocskolódása, káromkodása és verekedése miatt 30 pálcára és a megvert asszony megkövetésére ítélteik.” (CsMI S-E 170/1774.)

A vevő kötelezettsége:

- az árut átvenni,
- átvételkor az árut haladéktalanul megvizsgálni,
- ha hibát talál az eladót haladéktalanul értesíteni,
- ha a hibás árut nem akarja megtartani, hanem más áru szolgáltatását kívánja, vagy vételtől el akar állni, a kifogásolt árut köteles az *eladó rendelkezésére bocsátani*,
- a vételárát megfizetni:
 - a) ha a vevő a vételárral késedelembe esik és az eladó az árut már átadta, akkor a vevőtől a vételár megfizetését és kártérítést;
 - b) az árut a késedelmes vevő rovására eladhatja és kártérítést kér,
 - c) elállhat a szerződéstől.
- fix-vételnél, ha a vevő késedelembe esik, az eladó köteles értesíteni a vevőt, ha a szerződést fenn akarja tartani
- ha a vevő az áru átvételével esik késedelembe:
 - a) az árut a vevő költségére közraktárba letenni,
 - b) az árut eladni és kártérítést kérni,
 - c) eladó követelheti a teljesítést és kártérítést.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mit értünk kereskedelmi ügylet alatt?
2. Mi a különbség az alanyi és a tárgyi kereskedelmi ügylet között?
3. Mit jelentett a laesio enormis elve?
4. Mit jelent az egyetemlegesség elve a kereskedelmi jogban?
5. Milyen szerződési biztosítékokat ismer a kereskedelmi jog?
6. Mi az ajánlat jelentősége?
7. Mi a kereskedelmi vétel?
8. Mi a fix-vétel?
9. Melyek az eladó kötelezettségei?
10. Mit jelent a jogszavatosság?
11. Mit jelent a kellékszavatosság?
12. Melyek a vevő kötelezettségei?

KÖTELEZŐ TANANYAG

Az előadáson elhangzottak.

Mezey Barna (szerk): Magyar jogtörténet. Osiris K., Budapest, 2007.

Horváth Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Gondolat K. Budapest, 2006. 349–473. pp,

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014